

A GALLAIK TÖRTÉNETEI

Gion Nándor utolsó interjúja

– Szenttamásról elég sok könyvet írtam, nem olyan sokat, mint amennyit a kritikusok és az irodalomtörténészek feltételeznek, de néhány könyvemről, aminek a helyszíne nem a szülővárosom, Szenttamás, arról is azt vélték, hogy ott játszódik. Nem mintha ezt nagyon bánnám, de szeretnék valamiféle tévhitet eloszlatni, hogy ha egyáltalán van ilyen, mert lehet.

Ha valaki sokat ír, és sokat beszél szülővárosáról, szülőfalujáról, akkor arról nyilván föltételezik, hogy nagyon is ragaszkodik ahhoz, és szereti azt. Én sohasem szerettem, és sohasem ragaszkodtam túlzottan a szülőfalumhoz. Ragaszkodtam annak néhány utcájához. Ifjúkoromban Szenttamáson, és azt hiszem, ez nemcsak Szenttamásra volt jellemző, hanem más délvidéki városokra és falvakra is, szigorúan el volt választva a magyar és a szerb negyed. Én egy szigorúan körülhatárolt magyar negyedben laktam, ami nem az egyetlen magyarlakta rész volt ebben a kisvárosban, de olyan négy-öt utcából álló külön blokk.

– *Ha a Virágos katonára gondolunk, ez a Duki a dombhoz, a Zöld utcához áll közel.*

– A Zöld utca is egy kemény, de vékony magyar sáv volt. A Duki domb volt az, ahol a szenttamási magyarok zömében laktak. A domb lakossága folyó mellé szorult szegény emberekből tevődött össze, szegény magyar emberekből, néhány utcából, kissé leszakadva a másik két magyarlakta résztől, és ebből kifolyólag valamiképpen fenyegettetve. Ez lehet, hogy túlzás, de valamiképpen fenyegettetve egy más nyelvi közösségtől, azt jelentette, hogy mi ezt nagyon szerettük, de ezt a területet állandóan védtük. Nem arra kell gondolni, hogy szamarájkardokkal hadonásztunk, és forgópisztolyokkal lövöldöztünk, de hát olyan minden heti verekedések benne voltak a képletben. A területünket megvédtük, aztán hogyha átmentünk a másik területre, akkor kissé összébbhúztuk magunkat, viszont az, aki odajött hozzánk, annak is tudnia kellett, hogy mihez tartsa magát.

Amiért én valójában nem tudtam megszeretni a szülőfalumat, azzal együtt, hogy ezeket az utcákat és ezt a részt kedveltem, nekem nap mint nap állandóan bizonyítani kellett valamit. Nem értettem, miért kell állandóan bizony-

gatnom, hogy létezem, és hogy ez az én létezésem jogosult. De bizonyítanom kellett. Persze az ember mindenbe beletanul, gyerekkorában különösképpen beletanul. Amikor még egészen kicsi és gyöngye voltam, akkor a nagyobbak mögé húzódtam, és próbáltam megvédeni magamat, amikor nagyobb lettem és megerősödtem, és már én lettem a legidősebb, és én lettem valamiféle bandavezér, akkor viszont meg kellett szervezni az életet. És meg is szerveztem. És mondhatom, hogy ez nagyon jól működött, a horgászástól kezdve a futballmeccseken keresztül egészen a véres verekedésekig. Minden stimmel, és minden a bejáródott módon folyt, senki sem csodálkozott ezen, mindenki ezt tartotta természetesnek, hogy egy vegyes lakosságú községben ilyen az élet. De amikor onnan elkerültem, nem bántam egyáltalán, hogy elmegyek, és sohasem kíváncsoztam vissza. Időnként visszamentem egy-két napra, és akkor is jól éreztem magam, persze akkor már nem fociztam és nem verekedtem nemzeti alapon, hanem nagyon szépen elbeszélgettem mindenkivel, aki a környező utcákban lakott.

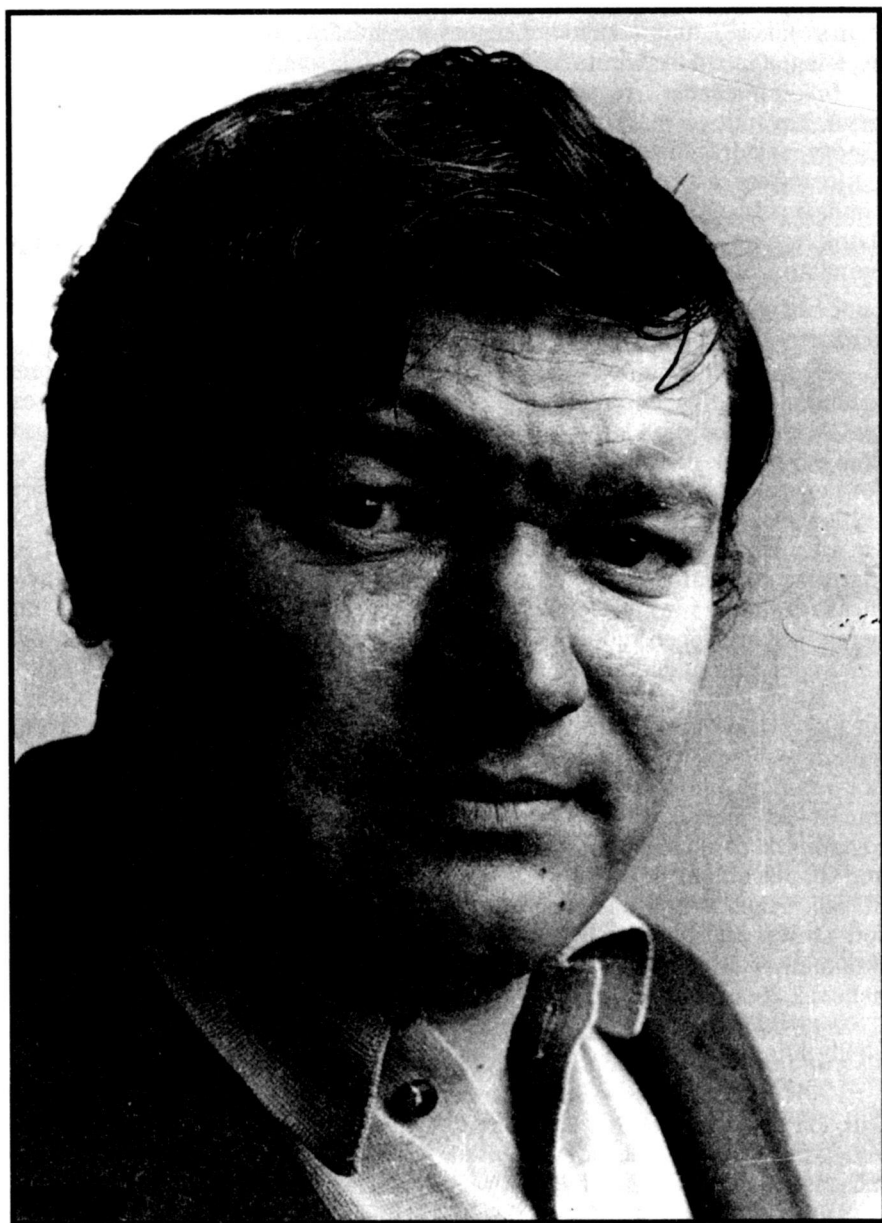
– *Tehát nem szereted a szülőfalud, de mégis jól érezted magad.*

– Jól éreztem magam, mert izgalmas volt. Hogy mégis annyit írok a szülőfalumról, ez valahol ott kattant be, amikor ifjúsági regényeket kezdtem írni, és rájöttem, hogy vannak nagyon érdekes és életszagú témáim. Saját élményeim, amiket, hogy ha jól megírok, kiszínezve, vagy pedig lenyesegetve (ez már a szakmai trükkök közé tartozik) azokból jó regények lehetnek. Itt kattant be először, másodszer pedig akkor, amikor már elkezdtem azon gondolkodni, nagyon örülök, hogy ebből a nem túl boldog, de mindenképpen izgalmas gyerekkorból kiszakadhattam, és egy nyugalmasabb világba kerültem. Nagyobb városba, ahol elvegyülhetett az ember, és másfajta életet élhetett, de mi van azokkal, akik ott maradtak. És elkezdtem ezekről gondolkodni. Akkor jöttem rá, hogy azok, akik ott voltak előttem, s tán nálam idősebbek, akik felnőttek voltak akkor, amikor én még gyerek, és továbbra is esetleg öregemberekként ott maradtak, továbbra is élük azt az életet, amelynek egy szeletét én is megéltem.

Az volt a lényeg, hogy ezek az emberek ott maradtak, és mindenről meséltek, az életükről is, és hirtelen rájöttem, hogy az, amit én gyerekkoromban csak úgy kíváncsiságból hallgattam, valós volt. Mert hát egy jólnevelt gyerekhez úgy illik, hogy felnézzen a felnőttekre, és fogja be a száját, amikor a felnőttek beszélnek, és figyeljen arra, hogy mit beszélnek. Én ilyen gyerek voltam, jólnevelt a felnőttek között. A gyerekek között már nem, de a felnőttek között mindig jól viselkedtem, talán azért, mert erre megtanítottak már a családomban. Nagyon odafigyeltem rájuk, és akkor rájöttem, hogy egy csomó érdekes élettörténet van itt, amiről én tudok. Szinte első kézből tudok. Mert többször elmesélték és több oldalról, amiket fel tudnék használni.

Persze ez így, ahogy most mondom, nem egészen igaz, mert akkor cövekeltem le Szenttamáson, amikor a Vajdaságban kiírtak egy pályázatot történelmi regényre. Erre előleget adtak annak, aki vállalta, hogy megírja, és ha nem írta meg, akkor vissza kellett fizetni. Ha pedig megírta, akkor kiadták, és még honoráriumot is kapott.

Halvány fogalmam sem volt arról, hogy miféle történelmi regényt írhatnék, ellenben az előleget fölvettem. Korábban titokban dédelgettem egy tervet,

hogy családrégényt írok az anyai ági őseimről, a Gallaiakról és a Krebsekről. Gondoltam, úgy teszek, mintha ez történelmi regény lenne, és elkezdtem írni a családrégényt. És megírtam a *Virágos katonát*.

Zárójelben megjegyzem, hogy az össz vállalkozó író közül, a vajdasági magyar írók közül, akik történelmi regény megírására vállalkoztak, én voltam az egyetlen, aki írt is valamit. A többiek nem írtak semmit.

Tehát történelmi regényként született meg a *Virágos katona*, bár valamennyien tudtuk, mármint a szakmabeliek, hogy ez nem történelmi regény. Ez egy családrégény, esetleg egy családrégény-sorozatnak a kezdete.

Itt tértem vissza Szenttamásra. Ha az ember írni kezd valamiről, amit valamikor már átélt vagy többször hallott, és visszaolvassa, akkor ezek a mondatok, ezek a történetek szülik a következőket is. Ha jó történetek és ha jó mondatok, akkor megkívánják a folytatást . . .

– *Hogy jó történeteket hallottál a mondatok mögött, az egy későbbi elemzés kérdése.*

– Igen, azért fogalmazok így, eléggé óvatosan. Jó történeteket hallottam; ezt mondtam. Nyugodtan mondhatom, a mondatok az enyémeek. Ha úgy érzem, hogy ezek a mondatok folytatást követelnek, ezzel nem akarom azt mondani, hogy ezek nagyon jó mondatok voltak, de vannak közöttük azért jók is, sőt nagyon jók is. És ezek a történetek megkövetelték a folytatást, és adva is volt ennek a lehetősége. Így kötődtem én írásaiban Szenttamáshoz, ami esetleg azt a képzetet kelthette, hogy istenem, mennyire szeretem én a szülőfalumat vagy szülővárosomat, holott nem is szerettem igazából. De ott bizonyos utcákat és főleg bizonyos embereket igenis nagyon szerettem, és ezek az emberek nagyon szépen tudtak mesélni. Voltak történeteik és voltak élményeik, amelyeket elmondtak, amelyekre fölfigyeltem, és amelyeket megjegyeztem.

Később jöttem rá, hogy mennyire pontosan jegyeztem meg, mert amikor ott hallgattam őket, akkor nem azért hallgattam, mert meg akartam őket írni, hanem megültek valahol az agyamban, és vissza tudtam idézni. Persze nem pontosan úgy, ahogy ők mondták, mert a regények, novellák, amelyeket szenttamási körvonalakkal megírtam, azok nem egy az egyben pontosak. Aki írással foglalkozik, és aki szépprózát ír, nagyon jól tudja, hogy ott sokszor szikárabbra kell venni a dolgokat, sokszor bővíteni és színezni kell. Ez így működik a szakmában, nálam is így volt. Ellenben a kiindulópont az itt maradt, Szenttamáson, amit most már harmadszor ismétlek, nem szerettem túlzottan, de mégis izgalmasnak tartottam, és sok mindent hoztam onnan, azzal, hogy később már nemcsak Szenttamásról írtam.

– *Azt mondtad, történeteket hallottál, hogy tőlük hallottad. Kik azok a „tőlük”, kik azok az „ők”. Kiktől hallottad pl. Rojtos Gallai István történetét?*

– A Rojtos Gallai István történetét tőle magától hallottam, mert nagyapám volt, aki nekem elmesélte. De ez nem így működött, mint ez az interjú, most ahogy mi beszélgetünk, hogy fölteszik nekem a kérdést, és én válaszolok a mikrofonba. Nekem valaki mesélte, vagy egymás között beszélgettek az emberek.

Tudniillik abban az időben (itt most a 40-es, 50-es évekről beszélek), nem volt még televízió, arrafelé még rádió sem. Az emberek esténként, amikor befejezték a munkát, és amikor azt mondom, hogy az „emberek”, akkor férfiakra gondolok, és a felnőttekre. Szóval asszonyok oda nem keveredtek bele. A felnőtt férfiak kiültek az utcasarokra, és beszélgettek.

Megbeszélték a napi ügyeiket, beszéltek arról, hogy mi történt velük 20–25 évvel ezelőtt az I. világháborúban, vagy 20–30 évvel ezelőtt a Monarchiában, vagy 40–50 évvel ezelőtt a századfordulón. Erről meséltek kényelmesen, nyugodtan.

Ha valamelyik gyerek jól viselkedett, akkor a közelükben leülhetett, ha nem nyitotta ki a száját, és ha nem beszélt bele társalgásukba, akkor hallgathatta őket. Nekem ez mindig nagyon tetszett, s ők azok az „ők”, akikről beszéltem, hogy ők jó történeteket mondtak. Mondták ezeket a történeteket egymásnak, és egymásba fűzve a történeteket. Én meg, ha nem is túl közelről, de hallottam, és egy csomót meg is jegyeztem. Ehhez kötődően, amit eddig mondtam, a *Virágos katonával* beindult egy tősgyökeresen szenttamási történet. Valós emberekkel, ahol a főszereplők saját nevükön szerepelnek. A mellékszereplők nevét megváltoztattam. Így is volt éppen elég bajom a ma élő rokonsággal, de azért nagyjából megúsztam. Azokat változtattam, de ebben valós embereket ábrázolok, azoknak az igaz történeteit. Megfelelő írói stílussal vagy éppen szintelenítéssel.

Ez megkívánta a következő regényt, a *Rózsamézet*, majd vagy húsz évvel később a trilógia harmadik részét, az *Ez a nap a miénk* címűt, mert ez az utcasor, amelyikben én éltem, és amelyik, hogyha átmentem a folyón, akkor a Kálváriára vezetett, ahonnan a *Virágos katona* története indul. Ez megmaradt bennem, és továbbra is kínálta azokat a nem is történeteket, hanem eseményeket mondanék, amelyeket valamiképpen regisztrálni kellett. Ezen a ponton most már kissé kegyetlenségbe hajlik a dolog, és kegyetlenségbe hajlanak a történetek, ha már történetként fogjuk föl őket. Mert ezekben az esti beszélgetésekben már nemcsak első világháborús történetek jöttek elő, vagy századfordulós történetek, hanem második világháborús és második világháború utáni megtorlások, azaz a vérontás. Ami akkor történt a vajdasági magyarság ellen, és ezt olyan emberek mesélték, akik, ha szerencséjük volt, akkor túléltek, és ezeknek az eseményeknek a gyökerei mindig valahonnan a múltból erednek. Itt is a múltból eredtek, és úgy éreztem, ha elkezdtem a *Virágos katonát*, ezt a Szenttamáshoz kötődő történetet a századfordulónál, és ha már eljutottam a II. világháborúig, akkor a II. világháború utáni véres eseményeket is meg kell írni. Ezt meg is írtam, hogy a kép teljes legyen, mert nyersanyagom volt hozzá. Amit még meg kell írni, az a II. világháború utáni időszak, és az 50-es évek. Ez az a korszak, amikor a vajdasági magyarság ismét egy furcsa, groteszk helyzetbe került. A tájékoztató írodás időkben.

Magyarokként egy olyan államba kerültek, amelyik szembefordult a szovjet hatalommal. Igen ám, de ebbe a szovjet hatalomba, a szovjetek által diktált politikába beletartozott az anyaország is, a vajdasági magyarságnak az anyaországa. Tehát választani kellett. Nemcsak úgy választani a két kommunista ideológia között, hogy a merevebbet vagy a kevésbé merevet választjuk. Már azzal, hogy valaki magyar volt, Jugoszláviában eleve gyanús lett. Még egyszer gyanús lett. Gyanús lett a II. világháború után is. De most amiatt is gyanús lett, mert magyar, s valamiképpen be kellett illeszkedni abba a közegbe, de ugyanakkor meg kellett maradni magyarnak is. Ez annyira tudathasadásos állapot volt sok ember életében, és azt hiszem, az akkor kb. félmillió létszámú magyarság életében, hogy nem véletlen: olyan gyorsan elfogyott ez a félmillió.

Olyan állapot volt ez, amit szintén néhány emberi sorson keresztül, azt hiszem, fontos lenne ábrázolni. És ezek az én szereplőim, akik már felbukkantak a *Virágos katonában*, vagy még később a *Rózsamézben*, vagy később az *Ez a nap a miénk* című regényben, ezeknek a sorsán keresztül talán bemutatható lesz.

Ezt szeretném megcsinálni, mert azután már az 50-es évek utáni időt nagyjából megírtam. Persze nem időrendi sorrendbe fogva, de megírtam különböző könyveimben. Korábban. Itt a *Testvérem, Joábtól* kezdve a legújabb kötetemig, a *Jéghegy a szalmakalapban* címűre gondolok. És már nem csupán Szenttamáshoz kötődve, sőt nem csupán a Vajdasághoz kötődve, hanem hát kicsit Magyarországhoz is, kicsit az egész világhoz is.

– *Messzebb mentél a Kálváriánál, eleven emberek kálváriáját mutatod be. Tehát van egy Osztrák–Magyar Monarchia, egy összeomlás, azt követi a régi Jugoszlávia összeomlása, utána következik az az időszak, amikor Jugoszlávia ismét megalakul, aztán ott szintén valami összeomlik, és akkor a prózában a legújabb kori összeomlásig haladunk. De ez egy nagy falat, egy nagy másik falat lenne. Engem az érdekel, visszatérve a Rojtos Gallairól, Stefan Krebsről és más emberekre hallott történetekhez, hogy te elszántad, hogy író leszel, és ezekhez kerestél történeteket, vagy ez indított téged be?*

– Egészen furcsamód nem így indult, de azt hiszem, mindenki aki írással foglalkozik, és akiből író lett, más a története. Sokszor hasonlóak ezek a történetek, de mégis mindenkéé kicsit más. Én mindig szerettem volna író lenni, egyszerűen azért, mert a könyveket szerettem.

Állandóan olvastam akkor is, amikor tiltották, márpedig tiltották, apám hülyeségnek tartotta a könyveket, és egyáltalán az olvasást, különösen a regényeket. Azt mondta, hogy ezek csak arra jók, hogy az ember a szemét rongta, és fantáziálni kezdjen, és hülyeségek jussanak az eszébe. Én ennek ellenére is rengeteget olvastam, és szerettem volna írni is. A tarsolyomban volt is egy csomó téma. Ami adja magát, hogy megírjam.

Szerencsére úgy kezdtem, hogy tanulmányoztam az irodalmat, vagyis befejeztem az egyetemet, irodalomtörténetet olvastam, irodalomelmélettel foglalkoztam, kritikákat írtam, megpróbáltam elmélyülni szakmai kérdésekben, és az első szépprózai írásaimban ilyen papírfizű történetek is születtek. Itt inkább irodalmi ihletésű és némi utánérzésű . . .

– *Irodalomból kiinduló irodalom?*

– Igen, amire valójában akkor jöttem rá – hogy életerős és életre való történeteket hoztam immár magammal anélkül, hogy ezt tudatosan gyűjtöttem volna – amikor először nekifogtam egy hosszabb lélegzetű íráshoz. Ez a *Két-éltűek a barlangban* című első regényem volt, amelyben még eléggé stilizáltan és eléggé trükkösködve próbáltam nagyon modernnek látszani. Ez félig-meddig sikerült, de nem igazából. A következő hosszabb lélegzetű írásaim már teljesen visszatértettek ehhez a régebbiről hozott nyersanyaghoz, vagy pedig az akkori mindennapokban begyűjtött valós történetekhez és eseményekhez.

Így történt, valahonnan a könyvekből indultam, és könyveket szerettem volna írni.

– *Melyik irodalomból indult ki a te irodalmad?*

– Én először a géplakatos szakmát tanultam ki, szakiskolába jártam. Ott nem nagyon okítottak ki bennünket, hogy mit kell olvasni. Úgyhogy nagyjából azt olvastam, ami a kezem ügyébe került, és saját magamat műveltem, ahogy tudtam.

- *Mondjál neveket a magyar irodalomból.*
- Mondok is. Teljesen magamtól jöttem rá, hogy pl. Jókai Mór jó író.
- *A történet sodra.*

- Valaki, aki – idézőjelben mondom –, „normális lépcsőfokon” járja meg az iskolákat, az természetesen meg fogja tudni a tanárától, hogy Jókai Mór jó író, és el kell olvasni. Nem saját magától jön rá. De én úgy kezdtem, hogy ponyvaregényeket olvastam, és akkor önszorgalomból rájöttem, hogy van egy Jókai Mór nevű író, és ő írt egy jó könyvet, és aztán elolvastam még harminc könyvét. Aztán a magyar írók közül fölfedeztem teljesen magamtól Mikszáth Kálmánt, Móricz Zsigmondot.

Ez volt egyébként a szerencsém, hogy rengeteget olvastam a magyar klasszikusoktól. Az élő magyar irodalomból jóformán semmit. Ott az 50-es évek végén nem is jöttek be Magyarországról könyvek a Vajdaságba. A klasszikusok alapján tudtam sikeresen felvételizni a bölcsészkaron. Amikor oda bekerültem, és amikor már elkezdtek jó tanárok irányítani, elkezdték felhívni a figyelmemet, kikre kell odafigyelni, milyen írókra, akkor kezdtem irratlan mennyiségben olvasni, az észak-amerikai írókat is, Hemingwaytól kezdve Steinbecken keresztül Faulknerig és Abdike-ig szinte mindenkit. Részben a dél-amerikaiit, (bár nem annyira), részben az angolt, és kevésbé a franciát és a németet. A németből Heinrich Böllt, de nem túl sok író. Ellenben az észak-amerikai irodalmat nagyon kedveltem. Akkor már persze felfigyeltem az élő magyar irodalomra is.

Valahogy így töltöttem föl irodalomból és irodalomismeretből, de ez úgy nézett ki, hogy ezeket nemcsak olvastam, hanem az élő magyar irodalom egy-egy képviselőjének egy-egy könyvéről már kritikákat is merészeltem írni. Amikor már kritikákat írtam, csak kénytelen voltam jobban belemélyedni abba, hogy itt milyen írói fogások születnek, és történnek meg, és mi sikerül és mi nem sikerül, és ha véleményt akarok formálni, akkor bele kell tanulnom a szakmába, és miután beletanultam a szakmába, akkor kezdtem. Beletanultam a szakmába, ez azért kissé nagyképű kifejezés, de ily módon valamennyire bejárdótam, és akkor kezdtem magam is szépprózáat írni.

- *Egy állomás itt érdekes, igaz, kis megálló, és lehet, nincs róla különösebb szöveg, de engem nagyon érdekel. Ponyvaregényeket emlegettél, vajon emlékszel, melyik ponyvaregényekről volt szó? Akkoriban ugyan milyen ponyvaregényeket olvastak az emberek?*

- Magyar nyelven az én gyerekkoromban ponyvaregények nem jelentek meg. Később, sőt ifjúkoromban sem. Szerb nyelven már jelentek meg. Ócska, rossz regények voltak ezek, emlékszem, elolvastam néhányat közülük. Azért kezdtem ponyvaregényeket olvasni, mert más nem volt. Ezek még a két háború közötti időből megmaradt, vékony füzetecskék voltak. Falusi padlásokon bukkantam rájuk. Mondhatnék néhány címet: a Sárga rém, Fred a dzsungelben, A seriff csillaga. Amiket megtaláltam, én azt faltam és olvastam, mert a falusi padlásokon más könyvek nem is igen voltak, a mi házunkban sem, és nem is bánom, hogy elolvastam őket. Ma már tudom, hogy ostoba kis könyvek voltak ezek. Viszont rászoktattak az olvasásra, és megtanítottak arra, hogy nem szabad unalmasan írni. Unalmas könyveket nem szabad írni. A jó köny-

vek azok, amelyek olvastatják magukat. Nyolcéves koromban a dzsungelben kóválygó Fredről olvastam, számomra érdekes volt ez a történet, és egy ültő helyemben végigolvastam az egész regényt. Ez azt jelenti, hogy valamelyik zugiró valamit csak jól csinált, mert az én korosztályom bevette ezt. És hogy miért vette be? Azért, mert ott állandóan történik valami. A hősök nem medítálgatnak és nem lelkiznek túl sokat, hanem cselekednek, és történik valami, és ez egyszerűen olvastatja magát. Tudom azóta, hogy ez nem egészen így néz ki, és nem egészen így kell írni a könyveket, de ez az alapállás valahol állandóan motoszkál bennem, akkor is, amikor írok.

– *Tarzán él benned?*

– A Tarzán-könyveket nem olvastam, mert ezeket a „könyveket” filmen olvastuk. Jugoszláviában sokkal előbb, mint Magyarországon. Tarzán él bennem, mert a filmeket néztük, és Szenttamáson nem volt olyan egyszerű dolog elmenni moziba. Mert a mozi a kisvárosnak a szerb részében volt. Ha oda magyar gyerekek elmentek, akkor azzal eleve számolni kellett, hogy a film előtt még nem, de a film után verekedés lesz. Minden Tarzán-filmhez még egy ilyen plusz élményem is kapcsolódik.

– *A Tarzán-filmekben nem verik orrba egymást mint a Virágos katonában, ahol egyébként elhangzik egy recept, hogy az ellenfelet jól orrba kell csapni, akkor könnybe lábad a szeme, és akkor legalább időt lehet nyerni.*

– A filmekben általában sok mindent rosszul tudnak. Legalábbis ahogy én látom. Ha jól emlékszem, a magyar írók közül talán Tersánszky írta meg, sohasem értette, hogy pl. a vadnyugati filmekben hússzor szájon vágják egymást, hanyatt esik, aztán felugrik, akkor megint szájon vágják, aztán ő vágja szájon, és megint hanyatt esik, hát ez az életben nem egészen így néz ki. Mert pl. az ő apja egyszer ütött meg valakit, csak egyetlenegyszer, és az belehalt. Az igazi verekedésekben azért nem úgy néz ki, hogy órákig ütlegelik egymást, és akkor legfeljebb egy-két kék folt marad, hanem ott egy jól eltalált ütés sokat számít, és ez arany szabály volt, nem a filmekből, és nem a Tarzán-filmekből, hanem az életből. Orrba kell ütni, mert az fáj a legjobban. Könnybe lábad a szeme, nem lát, és akkor még egyszer orrba verni, esetleg állon, és akkor leül, és kész. Az életben ez így néz ki, nem úgy, hogy huszonöt ütest váltunk, háromszor belerúgunk egymásba, sőt harmincháromszor, és semmi különös nem történik.

– *Hát még amikor Török Ádám ólmos bottal leütött valakit!*

– Itt még elég visszafogottan fogalmaztam, legalábbis Török Ádám esetében. Mert ha megírom mindazt, amit ő csinált, akkor kissé olcsó rémtörténet-sorozat lett volna. Valójában az egy tizedét írtam meg annak, amit az igazi Török Ádám megcsinált. Azt, hogy ólmos bottal lesújtott, szövegeim szerint ez időnként fordult elő, de a valóságban eléggé rendszeresen lesújtott, és később is elég nagy rendszerességgel csinálta azokat az erőszakos dolgait, amikről később Szenttamáson legendák keringtek. És hát Török Ádám, nem ezzel a névvel persze, legendás figura lett a későbbiekben. Van némi nemzeti alaphangja is, hogy miért lett azzá.

Lejegyezte BALÁZS Attila

A hangszalag-anyagot a szerkesztőség megmunkálta.